

Cuvinte cheie: Asăneștii, Asan, Petru, Ioniță Asan, Boril Asan, Ioan Asan II, Căliman I Asan, Mihail Asan, Căliman II Asan.

Mots clef: les Assénides, Assen, Pierre, Joannice Assen, Boril Assen, Jean Assen II Coloman I Assen, Michel Assen et Coloman II Assen.

Răscoala vlahilor și bulgarilor, izbucnită în toamna anului 1185 sub conducerea fruntașilor vlahi, frații Petru și Asan, se încheia cu constituirea între Munții Balcani și Dunăre a Țaratului Vlaho-Bulgar (c.1187/1188), prima manifestare statală a romanității orientale. Constituit ca stat de colaborare etnică, a vlahilor cu bulgarii, Țaratul Vlaho-Bulgar, în fruntea căruia se vor succeda până la mijlocul deceniului 6 al secolului al XIII-lea suverani din dinastia vlahă a Asăneștilor, va evolua însă în tradiția statală bulgară și bizantină, erijindu-se în succesorul și moștenitorul legitim al Primului Țarat Bulgar și al Imperiului Bizantin și al tradițiilor lor politice¹.

Între c.1187/1188 și 1256, tronul vlaho-bulgar a fost ocupat de 8 țari din dinastia Asăneștilor. Pe plan extern, Țaratul Vlaho-Bulgar s-a aflat aproape neîntrerupt în conflicte armate cu puterile vecine, catolice – Imperiul Latin de Constantinopol și Ungaria – și ortodoxe – Imperiul Bizantin sau Imperiul Grec de Niceea –, iar pe plan intern, lupta pentru putere în sânul familiei a fost una acerbă, realitate reliefată și de faptul că dintre cei 8 suverani de origine vlahă, 6 și-au încheiat domniile în mod violent, îndepărtați de la putere sau suprimați de rude apropiate (unul orbit iar 5 asasinați), unul a încetat din viață în condiții obscure, care nu exclud însă asasinatul, și doar unul singur a murit cu ceritudine de moarte naturală.

*

Întemeierea. Fiscalitatea excesivă impusă vlahilor care locuiau în zona Munților Haemus (Balcani), care se ocupau cu predilecție cu creșterea animalelor, de regimul împăratului bizantin Isaac II Angelos (1185-1195), a condus la o violentă răscoală antibizantină a acestora, izbucnită în toamna anului 1185. În fruntea mișcării se vor impune doi potenți vlahi, frații Asan și Petru. Afilierea bulgarilor la răscoală, care aveau să aducă cu ei tradițiile politice ale fostului Țarat Bulgar, transmise noii organizări politice vlaho-bulgare, constituită în urma succeselor obținute în luptele cu Bizanțul.

Asan și Petru. Riposta violentă dată acțiunii vlahilor și bulgarilor de Imperiul Bizantin, decis să anihileze definitiv încă din această etapă periculosul focar de răscoală din Balcani a determinat replierea conducătorilor răscoalei și a susținătorilor lor la nord de Dunăre, sub protecția cumanilor, care controlau zona. Cu concursul cumanilor nord-dunăreni, deveniți forța militară tutelară a mișcării, răsculații vlaho-bulgari au anihilat toate tentativele bizantine de a înăbuși mișcarea, consolidându-și pozițiile. Dacă în prima fază a răscoalei rolul conducător i-a revenit, se pare, lui Petru, după 1186-87 Asan se impune ca lider incontestabil, căci așa cum consemna cronicarul bizantin contemporan, „era deosebit de isteț și foarte capabil să născocască ce era de

1 Pentru opiniile exprimate privind caracterul Țaratului Vlaho-Bulgar, vezi: N. Bănescu, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, s. III, t. XXV, m. 12, 1943, p. 543-590; B. Primov, în *Relații româno-bulgare de-a lungul vecurilor (sec. XII-XIX)*, vol. I, București, 1971, p. 9-13; N.Ș. Tanașoca, în *Revista de Istorie*, 34, 1981, 7, p. 1297-1312; Idem, în *Răscoala și statul Asăneștilor*, București, 1989, p. 153-181.

Vasile Mărculeț

Colegiul Tehnic „Mediesensis” Mediaș
e-mail: vasmarculet@yahoo.com

*folos în situațiile fără ieșire*². La începutul anului 1187, relatează același cronicar, vlaho-bulgaro-cumanii „năvălesc în părțile Agathopolisului (Ahtopol, n.n.) și pradă cumplit [ținuturile] acestea”³.

Imperiul Bizantin a replicat printr-o amplă contraofensivă bizantină încheiată cu victoria armatei imperiale de la Lardeea (11 octombrie 1187), dar forțele imperiale eșuează în tentativa de a cuceri cetatea Lovitzon (Lovec) în primăvara anului 1188. Cu acest prilej forțele bizantine o capturează pe soția lui Asan și îl iau ostatic pe fratele acestuia, Ioniță⁴.

La sfârșitul anului 1187 sau la începutul lui 1188, succesele obținute în confruntările cu Bizanțul a premis răsculaților să pună bazele unui stat propriu, Țaratul Vlaho-Bulgar, formațiune politică de colaborare etnică a vlahilor cu bulgarii, care va evolua însă tradiția politico-statală bulgară și bizantină⁵. Din acest moment, Țaratul Vlaho-Bulgar se va erija în succesorul legitim al Primului Țarat Bulgar și a Imperiului Bizantin, revendicând moștenirea acestora. La sfârșitul anului 1187 sau la începutul lui 1188, Asan era încoronat țar la Târnovo, iar Petru, asociat la domnie, devenea coregent.

În 1190, Isaac II întreprinde cea de-a patra campanie împotriva vlaho-bulgarilor, dar acțiunea sa eșuează. În replică, vlaho-bulgarii și aliații lor cumanii, devastează cetățile Anchialos, Varna, Stumpion și Niș, înaintând până la Sofia. În anii următori, vlaho-bulgaro-cumanii întreprind noi expediții devastatoare în Thracia și Macedonia. Încercările noului împărat bizantin, Alexios III Angelos (1195-1203), de a încheia pace cu vlaho-bulgarii eșuează (1195-96). Continuând ofensiva, aceștia, susținuți de însemnate contingente cumane, obțin noi succese în apropiere de Arcadiopolis (Liule-Burgas) și în regiunea Strymonului (Strumei) și a Amphipolisului (1195-96)⁶.

În anul 1196, pe când se afla în plină ascensiune politică, Asan avea să piară în mod violent, asasinat de un văr de-al său, Ivanco⁷. Motivele care au dus la uciderea lui Asan de către ruda sa și modul cum s-au desfășurat sângeroasele evenimente de la Târnovo, sunt pe larg prezentate de cronicarii bizantini, Niketas Choniates și Georgios Akropolites, ultimul preluat de un alt autor, Theodoros Skutariotes, care sunt unanimi în a susține că firea violentă a lui Asan a grăbit consumarea tragicului deznodământ. „Iar uciderea lui – scrie Niketas Choniates – s-a petrecut în felul următor: un bărbat de același neam și cu același caracter ca și el și pe care îl protejase foarte mult (numele acestuia era Ivanco, iar cuvântul înseamnă Ioan), avea în taină legături cu sora soției lui [Asan]. Acesta, aflând de concubinaj, a învinuit-o mai întâi pe soția sa și a socotit-o vrednică de osândă cu moartea pentru că a păstrat tăcerea asupra celor petrecute. Dar cum femeia i-a potolit cu ajutorul multor cuvinte intenția și pornirea de omor, adăugând mai apoi și argumentul că degeaba se mânia împotriva ei, căci și el însuși știuse foarte bine de legătura aceasta [Asan] își trece asupra lui Ivanco mânia împotriva soției și trimite pe cineva să-l cheme la el în puterea nopții pe acesta, fără să fi dat cu nimic înapoi din pornirea sa”⁸.

O informație asemănătoare, chiar dacă oarecum mai sumară, dar inspirată de cea a lui Niketas Choniates, ne oferă și cronicarul Theodoros Skutariotes, cu privire la cauzele care au condus la asasinarea lui Asan. „Se spunea – relatează cronicarul bizantin – că un bărbat din același neam [cu el] și cu o fire asemănătoare, pe nume Ivanco, avea într-ascuns legături cu sora soției acestuia. Aflând de această legătură [Asan] o învinuiește mai întâi pe soție, apoi își trece mânia asupra lui Ivanco și trimite să-l cheme la un ceas nepotrivit din noapte. Iar acesta, înspăimântat, își amână sosirea pe a doua zi”⁹.

Din acest moment evenimentele aveau să se precipite spre deznodământul arătat, deoarece Ivanco, consemnează în continuare Niketas Choniates, „dându-și seama că vremea nepotrivită a chemării nu e fără pricină și nici străină de o intenție vinovată, își amână venirea pentru a doua zi. Dar cum celălalt trimise din nou după el, căci nu putea suporta încetineala lui pe care o privea ca pe lipsă de considerație, Ivanco se sfătuiește cu rudele și prietenii săi ce e de făcut și într-un târziu își dă seama de pricina chemării. Iar ei îl îndeamnă să-și prindă

2 Nicetae Choniatae, *Historia*, ex recensione Immanuelis Bekkeri, Bonnæ, 1835, p. 520 (în continuare: Choniatae).

3 *Ibidem*, p. 515.

4 *Ibidem*, p. 519-521.

5 Pentru caracterul Țaratului Vlaho-Bulgar, vezi:

6 V. Mărculeț, *Țaratul Vlaho-Bulgar între Bizanț și lumea catolică*, Mediaș, 2009, p. 9-16 (în continuare: *Țaratul Vlaho-Bulgar*).

7 Pentru prezentarea detaliată a condițiilor și modului în care s-a produs asasinarea lui Asan, vezi: V. Mărculeț, în *Historia*, V, 2006, 51, p. 14-16.

8 Choniatae, p. 618.

9 FHDR, III, p. 424-425 / Theodoros Skutariotes.

la cingătoare pumanul cel lung și să-l ascundă sub manta și [astfel] să se ducă. Și dacă Asan îl va muștra cu calm și-și va revărsa mânia asupra lui, măsurându-și cuvintele violente și își va limita pedeapsa numai la lucruri care nu vatămă trupul, să îndure cu tărie și să ceară iertare pentru faptele cu care l-a supărat; dar dacă acela va ridica sabia asupra lui, atunci să se poarte și el ca un bărbat și să se grăbească să împlinească ceea ce urma să pățească el îndată și să-l lovească de moarte și să-l trimită în iad pe [acel om] nerușinat și iubitor de vărsare de sânge. Ceea ce acesta a și făcut. Căci barbarul nu s-a purtat față de el cu măsură, ci, îndată ce l-a văzut, a izbucnit ca o fărâ, căutând sabia ucigătoare; luându-i-o înainte, [Ivanco] îl lovește în pânze și-l ucide”¹⁰.

Violentele evenimente consumate la Târnovo în fatidicul an 1196, se regăsesc prezentate și în cronica lui Theodoros Skutariotes care consemnează: „Cum Asan îl silea [să vină], Ivanco se duce la el, încingând pe sub veștminte, după sfatul rudelor sale, o sabie și găsindu-l pe Asan cugentând lucruri excesive împotriva lui, ba chiar pregătindu-se să-lucidă, i-o ia el înainte făcându-i lui ceea ce trebuia să pățească el și, răbindu-l de moarte, l-a lipsit de viață pe cel ce trimisese mulți oameni pe lumea cealaltă”¹¹.

Asasinarea lui Asan a aruncat Țaratul Vlaho-Bulgar într-un scurt și violent război civil care i-a opus pe Ivanco, autorul asasinatului, care a încercat să ocupe tronul cu sprijinul unei facțiuni vlaho-bulgare ostile Asăneștilor și cu concursul militar al Imperiului Bizantin, și Petru, fratele și asociatul la domnie al defunctului țar, susținut de o facțiune favorabilă dinastiei legitime. După o serie de confruntări militare, Petru avea să tranșeze disputa în favoarea sa, Ivanco fiind obligat să se refugieze în Bizanț¹².

*

Al doilea țar vlaho-bulgar, Petru (1196-1197) a fost, alături de fratele său Asan, conducător al răscoalei antibizantine vlaho-bulgare. Conform relatărilor unor cronicari bizantini, în faza de debut a răscoalei antibizantine a vlahilor și bulgarilor, cuprinsă între 1185 și c. 1187, lui Petru i-a revenit, se pare, rolul principal în conducerea acesteia. În acest context, el s-a autoproclamat împărat, însușindu-și însemnele imperiale, diadema de aur și încălțăminte de purpură, fapt confirmat de cronicarul bizantin Niketas Choniates care consemnează că „unul dintre cei doi frați, Petru, își încununează capul cu o coroană de aur și-și pune în picioare încălțăminte de culoare roșie”¹³.

După investirea ca țar a lui Asan, recomandat de calitățile militare și politice demonstrate pe parcursul luptelor cu Bizanțul, Petru s-a văzut silit să accepte a doua poziție în ierarhia politică a Țaratului Vlaho-Bulgar devenind asociatul la domnie al fratelui său, funcție care i-a asigurat guvernare, într-un regim de autonomie deplină, în regiunile răsăritene ale Țaratului Vlaho-Bulgar, cunoscute sub numele de Țara lui Petru. Asocierea la domnie a lui Petru este confirmată de cronicarii bizantini Georgios Akropolites și Theodoros Skutariotes în operele lor. „Iar lui Petru, – consemnează Georgios Akropolites – despărțind o parte din stăpânirea sa, i-a poruncit să o conducă el. Căci Marele Preslav și Probatos și [localitățile] din jurul lor au fost dăruite lui Petru de fratele său Asan, ca posesiune proprie; din care pricină, până astăzi, ele poartă numele de Țara lui Petru”¹⁴. La rândul său, Theodoros Skutariotes ne oferă o informație similară relatând că lui Petru, Asan, „tăindu-i o bucată din țara aflată sub stăpânirea lui, i-a poruncit să o conducă (Marele Preslav și Probatos și [localitățile] din jurul lor i-au fost date ca posesiune lui Petru, din care pricină, până astăzi, ele poartă numele Țara lui Petru)”¹⁵.

Se pare că a doua poziție în stat nu l-a mulțumit pe Petru, care și-a propus să ocupe tronul Bizanțului. Cum cu forțele proprii acest obiectiv era imposibil de realizat, în 1189, profitând de trecerea prin Balcani a împăratului german Friedrich I Barbarossa (1152-1190), angajat în cea de-a treia cruciadă, el i s-a adresat în acest sens acestuia. Conform relatării canonicului Ansbertus, din anturajul lui Friedrich I, „Kalopetrus Blacorum et maxime partis Bulgarorum in orbis Traciae Dominus, qui se Imperatorem et coronam imperialem regni Grecia ab eo sibi imponi efflagitat seque ei circa initium veris XL millia Blacorum et Comanorum tenentium arcus et sagittas adversus Constantinopolim transmissurum constanter asseverabat”¹⁶. Din cauza reticenței împăratului german, față de propunerea țarului vlaho-bulgar, tratativele nu s-au finalizat însă.

10 Choniatae, p. 618-619.

11 FHDR, III, p. 424-425 / Theodoros Skutariotes.

12 Choniatae, p. 620.

13 Ibidem, p. 486.

14 Acropolitae, p. 23.

15 FHDR, III, p. 434-435 / Theodoros Skutariotes.

16 Ansbertus, *Historia de Expeditione Friderici Imperatoris*, edidit Josepho Dobrowsky, Prague, 1827, p. 63.

Unii autori bizantini, precum Georgios Tornikes II și Sergios Kolyvas, susțin că prin 1193, la instigațiile curții bizantine, a survenit o ruptură între Petru, care a căutat o apropiere de Constantinopol, și fratele său Asan¹⁷. În afara știrilor transmise de cei doi autori bizantini, nu avem însă alte informații că această acțiune s-ar fi materializat în vreun fel, dimpotrivă, cele pe care le deținem susțin că în anii următori, colaborarea dintre cei doi frați, îndeosebi în acțiunile antibizantine a fost cât se poate de bună.

În momentul în care Asan a fost asasinat de Ivanco, Petru nu s-a aflat, se pare, la Târnovo. Acest lucru i-a permis ca, susținut de facțiunea internă favorabilă Asăneștilor, să anihileze, la capătul unui scurt război civil, încercarea lui Ivanco de a uzurpa puterea, cu concursul militar al Bizanțului¹⁸.

Succesul obținut i-a permis lui Petru să ocupe tronul Țaratului Vlaho-Bulgar. Asociindu-și la domnie fratele mai tânăr, Ioniță, fugit din captivitatea bizantină, Petru a continuat politica lui Asan în relațiile cu Bizanțul, fapt confirmat de Niketas Choniates, care susține că „*nimeni dintre noi nu a mers împotriva lui Petru, nici nu putea să o facă*”¹⁹, dimpotrivă, acesta „*devasta pe cât îi stătea în putință țara romeilor* (Imperiul Bizantin, n.n.)”²⁰.

Domnia lui Petru a fost însă una de scurtă durată. Țarul vlaho-bulgar și-a încheiat domnia în condiții la fel de violente ca și fratele său, în 1197, acesta pierind *străpuns de sabia unuia dintre oamenii din neamul său*”²¹. I-a urmat la tron fratele său Ioniță Asan.

*

Apogeul. Perioada cuprinsă între 1197 și 1241, reprezintă epoca mării afirmării internaționale a Țaratului Vlaho-Bulgar. În epoca menționată, statul vlaho-bulgar va evolua de la principala putere a Peninsulei Balcanice, sub domnia lui Ioniță Asan (1197-1207) la cea de putere incontestabilă a întregului sud-est european, în timpul lui Ioan Asan II (1218-1241). Între cele două mari domnii se interpune cea a lui Boril Asan (1207-1218), care reprezintă o perioadă de stagnare, chiar de recul temporar a puterii vlaho-bulgare, în contextul creșterii puterilor catolice vecine, Imperiul Latin de Constantinopol și Ungaria.

Ioniță Asan. Al treilea țar vlaho-bulgar, din dinastia Asăneștilor, frate cu Asan și Petru, conducătorii răscoalei antibizantine a vlahilor și bulgarilor și întemeietorii Țaratului Vlaho-Bulgar, Ioniță Asan se prezintă posterității drept „*cea mai mare personalitate a vlahilor balcanici*”²². În timpul domniei sale Țaratul Vlaho-Bulgar se afirmă incontestabil ca principala putere a Peninsulei Balcanice.

Mult mai tânăr decât frații săi, a avut un rol neînsemnat în timpul răscoalei vlaho-bulgare și în primul deceniu de existență a statului vlaho-bulgar. În 1188, în timpul unei campanii bizantine întreprinse de împăratul Isaac II Angelos împotriva vlaho-bulgarilor, este făcut prizonier și dus la Constantinopol, unde rămâne ostatec până la moartea fratelui său, Asan (1196), când reușește să fugă și să revină la Târnovo²³.

Ascensiunea politică, deosebit de rapidă a lui Ioniță Asan, începe odată cu revenirea din captivitatea bizantină. În timpul scurtei domnii a celui de-al doilea frate, Petru, din 1196-1197, este coregent, fiind asociatul la tron al acestuia, pentru ca în 1197, în urma asasinării lui Petru, victimă a unui complot, să preia întreaga putere în stat.

Pe plan intern, demersurile sale au vizat consolidarea puterii centrale și anihilarea tendințelor centrifuge ale aristocrației vlaho-bulgare. O răscoală pusă la cale împotriva sa la sfârșitul anului 1205 sau la începutul lui 1206 este înăbușită cu cruzime, în cursul represiunii țarul „*supunând la grele pedepse și la noi ucideri pe răzvrățiți*”²⁴.

Pe plan extern, întreaga sa politică a vizat transformarea Țaratului Vlaho-Bulgar într-o mare putere și impunerea lui ca un factor de decizie în relațiile internaționale. Relațiile cu cumanii nord-dunăreni,

17 FHDR, III, p. 374-379, 384-395 / Sergios Kolyvas, Georgios Tornikes II.

18 Choniatae, p. 620.

19 *Ibidem*, p. 622.

20 FHDR, III, p. 426-427 / Theodoros Skutariotes.

21 *Ibidem*, p. 621.

22 S. Brezeanu, *Istoria Imperiului Bizantin*, București, 2007, p. 290.

23 Choniatae, p. 521, 622.

24 *Ibidem*, p. 830.

inaugurate de frații săi, au fost continuate și extinse, el însuși fiind căsătorit cu o prințesă cumană. Alianța cu cumanii i-a asigurat, de altfel, permanent un sprijin militar substanțial și redutabil, deosebit de util, în timpul neîntreruptelor sale campanii militare.

După o acalmie de câțiva ani, în 1199-1200, perioadă în care și-a consolidat pozițiile interne, Ioniță Asan reia ostilitățile militare împotriva Imperiului Bizantin. Întinse teritorii din Thracia și de pe litoralul vest-pontic, între care importantul centru urban Varna, trec sub stăpânirea suveranului vlaho-bulgar²⁵. Prelungite până în anul 1202, când între cele două părți se încheie definitiv pacea²⁶, ele i-au asigurat, în urma victoriilor obținute, extinderea teritorială a statului în centrul și estul Peninsulei Balcanice în detrimentul stăpânirilor Bizanțului.

Ofensiva spre vest l-a adus în conflict cu Regatul Ungariei, pentru stăpânirea zonei Simium-Belgrad-Branicevo, ocupată prin 1201-1202 și pentru influență politică în Serbia. Conflictul cu regatul angevin era tranșat de Ioniță Asan în favoarea sa (1203), dar el a indus o stare tensionată în relațiile dintre cele două state, ce se va menține până la moartea țarului vlaho-bulgar²⁷.

Refuzul autorităților bizantine de a-i recunoaște titlul imperial l-a determinat să se orienteze spre tratative cu papa Innocentius III. Țarul de la Târnovo îi solicita pontifului roman, în schimbul acceptării unirii Bisericii Vlaho-Bulgare cu Biserica Romei, recunoașterea titlului imperial pentru sine și a celui de patriarh pentru mitropolitul Vasile, șeful Bisericii Vlaho-Bulgare. Deschise în 1199, din inițiativa suveranului de la Târnovo, acestea se vor prelungi până în toamna anului 1204. După ce la 25 februarie 1204 papa îl recunoștea ca „*rege al bulgarilor și blachilor*”, iar pe mitropolitul Vasile ca „*arhiepiscop primat al întregii Bulgarii și Blachii*”, la 8 noiembrie același an, Ioniță Asan era încoronat de legatul papal, cardinalul Leon²⁸.

Pretențiile de dominație ale cruciaților apuseni instalați la Constantinopol în 1204 l-au adus în conflict cu aceștia. La 14 sau 15 aprilie 1205, susținut de cumani, Ioniță nimicea la Adrianopol forțele cruciate, bătălie în care, susține cronicarul Niketas Choniates, a căzut „*floarea trupelor latine și cei mai vestiți luptători ai lor cu lancea*”²⁹. Însuși împăratul Baudouin (Balduin) I (1204-1205) a fost făcut prizonier și va muri în captivitate la Târnovo.

Între 1205-1207, Ioniță Asan a continuat acțiunile împotriva statelor cruciate din Peninsula Balcanică, înregistrând noi succese. Acțiunile sale militare vor viza acum îndeosebi teritoriile Regatului Latin de Thessalonik, constituit de șeful cruciat, marchizul Bonifaciu de Montferrat, ucis de altfel într-o ciocnire cu vlahii în 1207³⁰.

La 8 octombrie 1207, în timp ce asedia Thessalonikul, Ioniță Asan moare în condiții obscure. Acest lucru a permis încă din epocă, formularea unor opinii diferite. În marea lor majoritate, cronicarii contemporani sau tardivi, sunt de părere că decesul suveranului vlaho-bulgar s-a datorat unor cauze naturale, chiar dacă unii văd în el o implicare divină³¹. Există însă și păreri conform cărora Ioniță Asan ar fi pierit asasinat de căpetenia cumană aliată Manastras, instigat de soția țarului, asasinat în care ar fi fost implicat și nepotul și urmașul său la domnie, Boril³².

25 *Ibidem*, p. 691-692, 701-709.

26 *Ibidem*, p. 709.

27 Pentru conflictul vlaho-bulgaro-ungar, vezi: O. Pecican, *Intre cruciați și tătari. Creștinătate occidentală și nomazi în Europa central-sud-estică (1204-1241)*, p. 80-88; V. Mărculeț, în *Buletinul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”*, 6, 2008, p. 28-29.

28 *Documente privitoare la istoria românilor* culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. I, partea I, București, 1887, p. 17, 20, 48-50, doc. XV-XVI, XXXIX-XXXV.

29 Choniatae, p. 814. Pentru alte prezentări ale bătăliei de la Adrianopol, vezi: Geoffroi de Ville-Hardouin, *Conquête de Constantinople avec la continuation de Henri de Valenciennes*, Text original accompagné d'une traduction par M. Natalis de Wailly, Paris, 1882, LXXVI, 343-LXXXII, 365 (în continuare: Villehardouin); Robert de Clari, *Cei care au cucerit Constantinopolul*, edit. Tatiana-Ana Fluieraru și O. Pecican, Cluj-Napoca, 2005, p. 169-170, § 112 (în continuare: Clari).

30 Villehardouin, CXVI, 498-499; Clari, p. 172, § 116.

31 Acropolitae, p. 26; FHDR, III, p. 436-437 / Theodoros Skutariotes; p. 478-479 / Ephraemius; Clari, p. 172, § 116.

32 Du Fresne du Cange, *Histoire de L'Empire de Constantinople sous les empereurs Français jusqu'à la conquête des Turcs*, Paris, 1826, p. 92-93; G. Sonjeon, *Histoire de la Bulgarie depuis les origines jusqu'à nos jours 485-1913*, Paris, 1913, p. 247-248: „*Sa femme, une Koumane, poussa un voïevode de sa race, Manastras, à l'assassiner*”; C.J. Jiricek, *Geschichte der Bulgaren*, Prag, 1876, p. 243; Eve Levin, *Sex and Society in the World of the Orthodox Slavs*,

În concluzie, informațiile contradictorii oferite de sursele de care dispunem nu permit formularea unei opinii certe cu privire la moartea țarului Ioniță Asan. La nivelul actual al cercetării probleme enigmele cu privire la moartea sa continuă să persiste, făcând la fel de plauzibil, atât un deces survenit din cauze naturale, cât și unul violent consecință a unui asasinat.

Boril Asan. În condițiile morții suspecte a lui Ioniță Asan, tronul de la Târnovo a fost ocupat de nepotul său Boril. Atât descendența noului țar vlaho-bulgar, cât și ascensiunea sa continuă să rămână două aspecte controversate ale domniei sale.

În primul rând, filiația lui Boril Asan este incertă. Încă din epocă, unii autori l-au considerat nepot de soră al lui Ioniță Asan, alții nepot de frate, situație în care el nu ar putea fi decât fiul fostului țar, Petru³³.

Cronicarii bizantini și apuseni sunt unanimi în a susține că la moartea unchiului său, Boril a uzurpat tronul în detrimentul moștenitorilor legitimi, astfel că, pentru a-și obține legitimitatea, el se căsătorește cu văduva unchiului său, o prințesă de origine cumană³⁴.

Ocupând tronul în condițiile arătate, domnia lui Boril Asan a fost una deosebit de agitată pe plan intern. Încă de la începutul ei, Boril s-a confruntat cu pretențiile la tron și cu secesiunile teritoriale ale verilor săi, Strez, în Macedonia, sprijinit de marele jupan al Rașkiei (Serbiei), Ștefan Nemanja, și Alexios Slav, în zona Munților Rhodopi, susținut de împăratul latin de Constantinopol, Henric I³⁵.

Pe plan extern, domnia lui Boril Asan coincide cu revirimentul politic și militar al Imperiului Latin de Constantinopol, rezultat al energicelor măsuri militare și politice inițiate de energicul împărat Henric I. În pofida acestor realități, noul suveran vlaho-bulgar a cătuat, cel puțin, în prima jumătate a domniei sale să continue linia politică externă inițiată de predecesorul său³⁶. Ca urmare, în vara anului 1208, în fruntea unei armate vlaho-bulgaro-cumane, estimată de Henri de Valencennes la „treizeci și trei de mii de oameni organizați în treizeci și șase de corpuri de oaste” țarul de la Târnovo pătrunde în Thracia³⁷. O primă ciocnire la Berroe (Stara Zagora) se încheie cu victoria lui Boril, dar la 31 iulie este înfrânt de Henric I la Philippopolis (Plovdiv), victorie ce îi permite împăratului latin să preia inițiativa și să treacă la contraofensivă³⁸.

La hotarul nord-vestic al statului său, Boril se confruntă cu ofensiva Ungariei. Succesele înregistrate de Regatul Ungar vor conduce la pierderea în favoarea sa de către Țaratul Vlaho-Bulgar a zonei Belgrad-Branicevo³⁹.

După o serie de atacuri eșuate asupra teritoriilor Regatului Latin de Thessalonik (1211), între 1211/1212 și 1214, Boril încheie succesiv pace cu puterile cruciadei, Ungaria și Imperiul Latin de Constantinopol, alăturându-se taberei acestora. Conform informațiilor unor cronicari apuseni, el și-ar fi căsătorit fiica sau

900-1700, University of Cornell, 1989, p. 155; I. Vásáry, *Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185-1365*, University of Michigan, 2005, p. 57; Al. Madgearu, *Originea medievală a focarelor de conflict din Peninsula Balcanică*, București, 2001, p. 106, unde face referire la uciderea lui Ioniță Asan de către „complotiștii conduși de nepotul său, Borilă”; J.V.A. Fine, jr., *The Late Medieval Balkans. A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*, University of Cambridge, 1994, p. 91, unde consideră că asasinarea lui Ioniță Asan este continuarea războaielor împotriva sa din 1206, reprimată de țar, și că Boril a avut un rol activ în ambele evenimente; P. Noble, *Baldwin of Flanders and Henry of Hainault as Military Commanders in the Latin Empire of Constantinople*, în vol. *Knighthoods of Christ. Essays on the History of the Crusades and the Knights Templar*, îngrijit de Malcolm Barber, editor Norman Housley, University of Cambridge, 2007, p. 72, nu exclude implicarea lui Boril în asasinarea lui Ioniță Asan.

33 Pentru opiniile exprimate, vezi: Acropolitae, p. 26; FHDR, III, p. 438-439 / Theodoros Skutariotes, p. 480-481 / Ephraemius; Clari, p. 172, § 116.

34 Acropolitae, p. 35-36; FHDR, III, p. 438-439 / Theodoros Skutariotes, p. 480-481 / Ephraemius; Henri de Valenciennes, *Histoire de l'empereur Henri*, în Geoffroi de Ville-Hardouin, *Conquête de Constantinople*, avec la continuation de Henri de Valenciennes, ed. M. Natalis de Wailly, Paris, 1882, , II, 506; IX, 545 (în continuare: Valenciennes).

35 Valenciennes, II, 506; IX, 545; Cf. J.V.A. Fine, *op. cit.*, p. 93.

36 P. Pavlov, *Eliberarea și consolidarea Țaratului Bulgar*, în P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, București, 2002, p. 48; V. Mărculeț, *Țaratul Vlaho-Bulgar*, p. 145-150.

37 Valenciennes, VII, 532.

38 *Ibidem*, VIII, 539-544.

39 I. Vásáry, *op. cit.*, p. 58.

nepoata cu împăratul Henric I. Totodată, Boril a rupt alianța cu cumanii nord-dunăreni, și-a repudiat soția de origine cumană și s-a căsătorit cu o nepoată de soră a împăratului latin⁴⁰.

Pe plan intern, Boril se confruntă cu puternice contestări din partea adversarilor, care la un moment dat ocupă Vidinul (probabil 1211), recuperat de țar prin 1213 cu concursul militar al Ungariei⁴¹. În 1211, țarul vlaho-bulgar convoacă un „*mare sinod ortodox*” împotriva bogomililor, fără a denunța însă unirea religioasă cu Roma. Cu acest prilej a fost redactat cel mai important monument literar păstrat din epoca Asăneștilor, scrierea antibogomilică, *Sinodicul țarului Boril*, document ce condamnă bogomilismul și conține legislația Bisericii Vlaho-Bulgare împotriva bogomililor⁴².

Împotriva lui se ridică vărul său primar Ioan, fiul lui Asan, viitorul țar Ioan Asan II. Dacă informațiile transmise de cronicarul bizantin Georgios Akropolites, care susține, că acesta și-a disputat multă vreme domnia cu Boril asediindu-l „*vreme de șapte ani*”⁴³, sunt veridice, debutul declanșării acțiunii lui Ioan Asan împotriva țarului de la Târnovo trebuie datat prin anul 1211. Asediat de Ioan la Târnovo, părăsit de susținătorii săi, Boril este prins de rivalul său, orbit și închis într-o mănăstire, unde își va sfârși în scurt timp viața.

Ioan Asan II. Considerat de majoritatea cronicarilor bizantini moștenitorul legitim al lui Ioniță Asan, în 1207, la moartea unchiului său și în urma ocupării tronului de la Târnovo de către vărul său Boril, Ioan Asan, care „*era încă nevârstnic*”, în opinia lui Georgios Akropolites, „*nu era încă [nici măcar] un adolescent*” după Theodoros Skutariotes, sau „*tânăr de tot*”, conform afirmației lui Ephraemius, s-a văzut nevoit să se refugieze inițial la cumani, apoi, după căsătoria noului țar cu văduva de origine cumană a lui Ioniță, la rușii kieveeni⁴⁴. Cu concursul acestora, susține Georgios Akropolites, prin 1211 își revendică moștenirea și, după o dispută de șapte ani, îl detronează pe Boril și ocupă tronul⁴⁵.

Domnia lui Ioan Asan II reprezintă apogeul Țaratului Vlaho-Bulgar, care atinge acum puterea și întinderea sa maximă. Pe plan extern, obiectivul fundamental al lui I-a constituit ocuparea tronului de la Bizanț și instituirea unui Imperiu Vlaho-Bulgar pe Bosfor. Urmărirea cu obstinație a acestui obiectiv l-a condus însă la o politică externă în care a oscilat între alianța cu puterile catolice și cea cu statele grecești, Imperiul Grec de Niceea și Imperiul Grec de Thessalonik, și ele concurente la acțiunea de restaurare a Imperiului Bizantin.

În 1226 a încheiat o alianță cu împăratul de la Thessalonik, Theodoros I Angelos Doukas, cu concursul căruia elimină temporar prezența niceeană în Peninsula Balcanică. Politica duplicitară promovată de Ioan

40 Baudouin d'Avesnes, *Extrait de la compilation dite de Baudouin d'Avesnes*, în Geoffroi de Ville-Hardouin, *Conquête de Constantinople*, avec la continuation de Henri de Valenciennes, ed. M. Natalis de Wailly, Paris, 1882, p. 423: „*Il prist la fille Johennis à feme, et li donna une soie nieche en mariage; et une en donna à Toldre l'Ascre, et la tierche au roi Andriu de Hongrie*”; *Chronique anonyme en dialecte ancien de Valenciennes*, în *Chronique de la prise de Constantinople par les Francs, écrite par Geoffroy de Ville-Hardouin, maréchal de Champagne et de Romanie, suivie la continuation de Henri de Valenciennes, et de plusieurs autres morceaux en prose et en vers, relatifs a l'occupation de l'Empire Grec par les Français au treizième siècle*, Paris, 1828, p. 291: „*Et li empereur Henri donna trois siennes niepus, filles de sa sœur, femme du compte d'Aussoire en mariage, l'une à Johannis, l'autre à Coldalastre, et la tierche à Andrieu, roi de Hongrie*”; Philippe Mouskes, *Chronique métrique de la conquête de Constantinople par les Francs*, în *Chronique de la prise de Constantinople par les Francs, écrite par Geoffroy de Ville-Hardouin, maréchal de Champagne et de Romanie, suivie la continuation de Henri de Valenciennes, et de plusieurs autres morceaux en prose et en vers, relatifs a l'occupation de l'Empire Grec par les Français au treizième siècle*, Paris, 1828, p. 347-348, 350: „*S'ovent serours prus et gentius. / Li buens rois de Hongrie, Andrius. / Ot l'ainsnée aue mult ama / Que Henris d'Ango li donna; / Et la seconde ot Jehanins / Sires des Blas et des Comins; / La tierche fu sacans et aspre; / Cele ci fu donnée à Lascre*”; Clari, p. 172-173, § 116-118; Cf. du Fresne du Cange, *op. cit.*, p. 115.

41 *Documenta Romaniae Historica*, D. Relații între Țările Române, vol. I (1222-1456), București, 1977, p. 28-28, doc. 11.

42 *Christian Dualist Heresies in the Byzantine World c.650-c.1405*, selected sources translated and annotated by Janet Hamilton and Bernard Hamilton, Menchester University Press, 1998, p. 260-262; Cf. D. Obolensky, *Byzantium and the Slavs*, Oxford, 1944, p. 276.

43 Acropolitae, p. 36; Cf. C.J. Jirecek, *Geschichte der Bulgaren*, Prag, 1876, p. 247, n. 33, unde consideră că asediarea lui Boril de către Ioan Asan ar trebui redusă la șapte luni.

44 *Ibidem*, p. 35-36; FHDR, III, p. 438-439 / Theodoros Skutariotes, p. 480-481 / Ephraemius; Cf. Fl. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Age 500-1250*, Cambridge University Press, 2006, p. 384, unde susține că după căsătoria lui Boril Asan cu fosta soție a lui Ioniță Asan, Ioan Asan s-ar fi refugiat în Galiția.

45 *Ibidem*, p. 36.

Asan II, care, sperând să se însinueze pe cale pașnică la Constantinopol, se apropie de Imperiul Latin, asupra căruia instaurează o veritabilă tutelă, și obiectivele de politică externă concurente îl aduc în conflict cu aliatul său. La 9 martie 1230, în bătălia de la Klokotnitsa, de pe râul Hebrus (Marița), țarul vlaho-bulgar, susținut de importante contingente cumane, îl zdrobește pe Theodoros I, pe care îl capturează și îl orbește. Cea mai mare parte a teritoriilor Imperiului de Thessalonik intră în componența statului său. Imperiul de Thessalonik, desființat ca mare putere și devenit un simplu despotat, îi recunoaște suzeranitatea. Statul său cunoaște acum întinderea sa maximă ocupând un teritoriu delimitat de Marea Adriatică, Marea Egee și Marea Neagră, iar Ioan Asan II este la apogeul puterii sale⁴⁶. Titlul imperial asumat după 1230, când se afla în culmea puterii, este expresia indiscutabilă a acestei realități: „*Eu, Ioan Asan, țar și autocrat al bulgarilor, credincios domnului nostru Hristos [...] m-am dus să port război în Romania, am învins armata greacă și l-am prins pe împăratul și domnul Theodoros Comnenos în persoană și pe toți boiarii săi. Și am ocupat întregul teritoriu de la Adrianopol la Dyrrachium – grec, albanez și sârb deopotrivă. Numai orașele din vecinătatea Constantinopolului și cetatea însăși sunt în mâinile francilor. Dar și ei au trebuit să se supună autorității mele imperiale, pentru că ei nu au alt împărat în afară de mine. Numai datorită mie mai supraviețuiesc ei, deoarece așa a poruncit Dumnezeu*”⁴⁷.

Puterea obținută de Ioan Asan II îl îndepărtează însă de țelul politicii sale, ocuparea tronului de la Constantinopol, întrucât autoritățile latine, cu concursul papalității renunță la tutela lui. În aceste condiții, țarul vlaho-bulgar se orientează spre colaborarea cu Imperiul Grec de Niceea. Ca urmare, în 1234 sau 1235 a încheiat la Gallipoli o alianță antilatină cu basileul, Ioan III Vatatzes Doukas⁴⁸. Forțele lor asediază Constantinopolul (1235-1236), dar la sosirea flotelor venețiană și genoveză sunt obligate să ridice asediul și să se retragă.

Obiectivele de politică externă concurente ale celor două puteri ortodoxe au grevat puternic asupra relațiilor dintre ele, care au cunoscut perioade de strânsă colaborare dar grave sincope. În consecință, până la sfârșitul domniei, țarul vlaho-bulgar va oscila între alianța cu Niceea și cea cu puterile catolice, optând în final pentru alianța antilatină și anticatolică. Inconsecvența sa politică externă din ultimii ani de domnie, compromisurile făcute, erau însă preludiul decăderii puterii vlaho-bulgare, care se produce cu rapiditate sub incompetenței săi urmașii.

*

Declinul. Moartea lui neașteptată, survenită în jurul datei de 22 iunie 1241, a coincis cu marea invazie mongolă (1241-1242), care a lovit și Țaratul Vlaho-Bulgar în a doua parte a aceluiași an. Devastat de mongoli, măcinat în interior de o criză generalizată și ireversibilă, caracterizată prin decăderea puterii militare și o accentuată instabilitate politică, statul Asăneștilor, decăzut la o putere de rang secundar, avea să devină vasal al Imperiului Mongol și apoi al Hoardei de Aur. În fruntea Țaratului Vlaho-Bulgar s-au succedat în această perioadă trei țari minori – Căliman I Asan (1241 – 1246), Mihail Asan (1246 – 1256) și Căliman II Asan (1256) – aflați la discreția unor anturaje lipsite de scrupule. În această perioadă, tendințele centrifuge ale aristocrației vlaho-bulgare, comprimate în timpul domniei autoritare a lui Ioan Asan II, au putut răbufni cu putere aruncând statul în anarhie.

Căliman I Asan. La moartea lui Ioan Asan II, tronul de la Târnovo este ocupat de fiul său și al soției sale, Anna Maria, fiica regelui Ungariei, Andrei II, Căliman I. Minor, la ocuparea tronului, domnia lui Căliman I Asan a marcat declanșarea crizei ireversibile a Țaratului Vlaho-Bulgar.

Debutul domniei lui Căliman I Asan coincide cu marea invazie mongolă, care afectează grav Țaratul Vlaho-Bulgar. Foarte probabil în a doua jumătate a anului 1241, după nimicirea oștilor maghiare la Mohi, gruparea de forțe mongole, comandată de prințul gingishanid Kadan, care forma aripa stângă a dispozitivului lui Batu care care-l urmărise pe regele Bela IV până pe țărmul Adriaticii, își direcționează ofensiva împotriva statelor din nordul Peninsulei Balcanice⁴⁹. Conform relatării canonicului Rogerius, „*văzând regele Cadan (Cadan rex) că nu poate pune mâna pe el (pe Bela IV, n.n.), a distrus Bozna (Bosnia, n.n.), regatul Rasciei (Serbia, n.n.) și*

46 *Ibidem*, p. 45-47.

47 Apud D. Obolensky, *Un Commonwealth medieval: Bizanțul. Europa de Răsărit, 500-1453*, București, 2002, p. 268.

48 Nicephori Gregorae, *Byzantina historia. Graece et Latine*, vol. I, cura Ludovici Schopeni, Bonnae, 1829, p. 29-30.

49 Pentru prezentarea ofensivei mongole în spațiul balcanic, vezi: V. Mărculeț, în *Studii de Istorie a Banatului*, 143-147.

de aici a trecut în Bulgaria”⁵⁰. Invazia mongolă a lovit puternic principalele centre urbane ale Țaratului Vlaho-Bulgar, între care Târnovo și Kilia, de la gurile Dunării. Referindu-se la acest aspect, cronicarul persan Rașid do-Din consemnează că principele Kadan „a luat orașele ȕlakușilor (vlahii sud-dunăreni, n.n.) Tirnin sau Qirnin (Târnovo, n.n.) și Kila sau Qila (Chilia, n.n.) în urma unor mari bătălii”⁵¹.

În opoziție cu sursele amintite, unele izvoare apusene înregistrează o importantă victorie vlaho-bulgară în luptele cu mongolii. Astfel, referindu-se la evenimentele din anul 1241, cronicarul francez Philippe Mousket, include în cronică sa rimată, următoarele versuri: *Des Tartares revint noviele, / Ki par tot le monde fu biele, / Que li rois de la tiere as Blas / Les ot descomfis a un pas*⁵². Fără îndoială, însemnătatea acestei victorii obținute de regele Blachiei asupra mongolilor la o trecătoare a fost mult exagerată de cronicarul francez. În ceea ce ne privește, nu credem că ea trebuie percepută doar ca o ciocnire nesemnificativă între forțe vlaho-bulgare și unele cete mongole, în timpul căreia acestea din urmă au fost probabil dispersate. În realitate, planul politicii externe, impactul invaziei mongole a fost dramatic pentru Țaratul Vlaho-Bulgar care a devenit vasal Imperiului Mongol (1242). Mai mult chiar, așa cum conchidea istoricul Fr. Dvornik, în urma loviturilor primite în timpul invaziei mongole, statul Asăneștilor „și-a pierdut pentru totdeauna poziția dominantă în Balcani”⁵³.

Domnia lui Căliman I Asan avea să se încheie în mod violent, la fel ca ale majorității înaintașilor săi. În condițiile anarhiei interne, tânărul suveran vlaho-bulgar, în vârstă de numai 12 ani⁵⁴, avea să cadă victimă unei conspirații organizate de mama sa vitregă, țarina Irina Comnena, în favoarea fiului ei, Mihail Asan.

Mihail Asan. Asasinarea lui Căliman I în urma complotului organizat de țarina Irina Comnena l-a propulsat pe tronul de la Târnovo pe cel de-al doilea fiul al lui Ioan Asan II, Mihail Asan. Fiind minor la ocuparea tronului, noul suveran vlaho-bulgar s-a aflat sub tutela mamei sale. Toți susținătorii fostului țar, între care sebastocratorul Alexandru, fratele lui Ioan Asan II sunt eliminați sau îndepărtați din sfera puterii.

Pe plan intern, în timpul domniei lui, anarhia politică se accentuează. Pe plan extern, Mihail Asan se confruntă încă de la începutul domniei cu puternica ofensivă a Imperiului Grec de Niceea în Peninsula Balcanică. În 1246, basileul de la Niceea, Ioan III Vatatzes Doukas întreprinde prima sa mare campanie în Peninsula Balcanică. Cumpărându-i pe frunzașii locali ai aristocrației vlaho-bulgare basileul niceean ocupă fără luptă Thracia până la Hebrus (Mărița) și Macedonia până la Axios (Vardar). Concomitent, Regatul Ungar reia acțiunile militare în nord-vestul Țaratului Vlaho-Bulgar⁵⁵. Succesele obținute permit Ungariei să reocupe zona Belgrad-Branicevo, regiune ce fusese recucerită de Ioan Asan II.

În 1253-1254 Mihail Asan atacă Serbia. Războiul, de scurtă durată, este însă lipsit de rezultate notabile. Mai importante sunt realizările în plan diplomatic, în 1254 țarul de la Târnovo încheind un tratat cu Raguza (Dubrovnik).

În 1254, moare împăratul de la Niceea Ioan III Vatatzes Doukas. Mihail Asan consideră oportun momentul pentru a recuceri teritoriile, situate la sud de Munții Balcani, pierdute după 1246 în favoarea statului niceean.

Între acțiunile sale de politică externă din această etapă a domniei se numără și reglementarea raporturilor cu Ungaria. În 1255, el încheie o alianță cu Regatul Arpadian, prilej cu care este, foarte probabil, convenită și căsătoria sa cu Anna, fiica cneazului rus Rostislav de Cernigov, ginerele regelui Bela IV, care stăpânea, în calitate de vasal al Ungariei, Macva și teritoriile din nord-vestul Țaratului Vlaho-Bulgar, pierdute anterior, și incluse, probabil, în ducatul Macvei. Personalitate puternică, Rostislav a exercitat o veritabilă tutelă asupra ginereului său⁵⁶.

Atacarea stăpânirilor niceene din Peninsula Balcanică declanșează reacția imediată a noului împărat de la Niceea, Theodoros II Laskaris (1254-1258). În urma a două campanii, întreprinse în 1255 și 1256, împotriva

50 Rogerius, *Cântecul de jale (Carmen miserabile)*, XXXVIII, în G. Popa-Lisseanu, *Fontes Historiae Daco-Romanorum (Izvoarele istoriei românilor)*, vol. V, București, 1935, p. 53, 93.

51 Apud A. Decei, *Relații româno-orientale*, București, 1978, p. 194.

52 *Românii în poezia medievală*, în G. Popa-Lisseanu, *Fontes Historiae Daco-Romanorum (Izvoarele istoriei românilor)*, vol. III, București, 1935, p. 27.

53 Fr. Dvornik, *Slavii în istoria și civilizația europeană*, București, 2001, p. 92.

54 Acropolitae, p. 77.

55 Acropolitae, p. 79-84.

56 V. Achim, *Politica sud-estică a Regatului Ungar sub ultimii Arpadieni*, București, 2008, p. 145.

lui Mihail Asan, basileul de la Niceea restabilește situația anterioară anului 1254. Înfrângerile suferite în fața forțelor niceeane îl determină pe țarul vlaho-bulgar să opteze pentru încheierea păcii. El comite însă marea greșală de a încredința purtarea tratativelor de pace cu Niceea socrului său Rostislav. Acesta, cumpărat de niceeni, încheie o pace complet defavorabilă Târnovei, în baza căreia era restabilit hotarul vlaho-bulgaro-niceean de la sfârșitul domniei lui Ioan III Vatatzes, basileul bizantin obținând în plus și importanta fortăreață Tzepaina⁵⁷.

Trădarea socrului, avea să-l coste pe Mihail Asan tronul și viața. De nemulțumirile create de eșecurile politicii sale va profita vărul său Căliman II Asan, care devine capul unui complot căruia îi va cădea victimă nefericitul țar de la Târnovo.

Căliman II Asan. Fiul sebastocratorului Alexandru, fratele lui Ioan Asan II, Căliman II profită de nemulțumirile interne generate de eșecurile înregistrate de vărului său, țarul Mihail Asan în politica externă, îndeosebi în conflictul cu Imperiul Grec de Niceea, pentru a-l ucide și a-i lua domnia. Pentru a-și legitima ascensiunea la tronul ocupat prin uzurpare, urmând mai vechea tradiție bulgară, el se căsătorește cu țarina văduvă, Anna⁵⁸.

Pe plan intern, tendințele centrifuge ale diferitelor facțiuni politice ale aristocrației vlaho-bulgare, favorizate de domniile lipsite de autoritate, se amplifică. În condițiile anarhiei interne, Căliman II Asan, lipsit de experiență în domeniul guvernării și de o bază militară solidă, nu reușește să se impună și să controleze situația politică din țară.

Pe plan extern, Căliman II Asan continuă politica de alianță cu Ungaria și cu puterile catolice, inițiată de predecesorul său, ceea ce determină ridicarea împotriva sa a partidei antimaghiare, în frunte cu Konstantin Tich. O expediție militară întreprinsă în sprijinul său de cneazul Rostislav, la solicitarea fiicei sale, nu ajunge însă la timp. Intervenția lui Rostislav și perspectiva unui amestec masiv al acestuia în treburile interne ale Țaratului Vlaho-Bulgar au precipitat evenimentele și au condus la intensificarea acțiunii partidei antimaghiare⁵⁹. Lipsit de susținere și obligat să fugă din capitală, Căliman II Asan a sfârșit prin a fi ucis de adversarii săi după câteva luni de domnie. Moartea sa marchează stingerea dinastiei Asăneștilor, pe linie bărbătească, dar și scindarea, pentru prima dată în istoria sa, a statului vlaho-bulgar între cei doi competitori la coroană, Konstantin Tich și Mitzo Asan, un potentat înrudit cu vechea dinastie.

*

Concluzii. Răscoala vlahilor și bulgarilor, izbucnită în toamna anului 1185 sub conducerea frunțașilor vlahi, frații Petru și Asan, se încheie cu constituirea între Munții Balcani și Dunăre a Țaratului Vlaho-Bulgar (c.1187/1188), prima manifestare statală a romanității orientale. Constituită ca stat de colaborare etnică, noua organizare politică din peninsula Balcanică va evolua în tradiția politică statală bulgară și bizantină. Între c.1187/1188 și 1256, tronul vlaho-bulgar a fost ocupat de 8 țari din dinastia vlahă a Asăneștilor.

Pe plan extern, Țaratul Vlaho-Bulgar s-a aflat aproape neîntrerupt în conflicte armate cu puterile vecine, catolice – Imperiul Latin de Constantinopol și Ungaria – și ortodoxe – Imperiul Bizantin, iar după afirmarea Imperiului Grec de Niceea cu acesta.

Pe plan intern, lupta pentru putere în sânul familiei a fost una acerbă, realitate reliefată și de faptul că dintre cei 8 suverani de origine vlahă, 6 și-au încheiat domniile în mod violent, îndepărtați de la putere sau suprimați de rude apropiate (unul orbit – Boril Asan – iar cinci – Asan, Petru, Căliman I Asan, Mihail Asan și Căliman II Asan – asasinați), unul – Ioniță Asan – a încetat din viață în condiții obscure, care nu exclud însă asasinatul, și doar unul singur – Ioan Asan II – a murit, cu ceritudine, de moarte naturală.

57 Acropolitae, p. 84.

58 V. Achim, *op. cit.*, p. 146.

59 *Ibidem*.

Les assénides – les regnes et leurs morts violentes

(Résumé)

La révolte des Blaques et des Bulgares, éclatée pendant l'automne de l'an 1185, sous la direction des élites blaques, les frères Pierre et Assen, s'achevait avec la constitution entre les Montagnes Balkans et le Danube du Tzarat Blaque-Bulgare (env. 1187/1188), la première manifestation de l'État de la romanité orientale. Entre env. 1187/1188 et 1256, le trône blaque-bulgare a été occupé par des 8 souverains de la dynastie blaque des Assénides. En plan externe, le Tzarat Blaque-Bulgare s'est trouvé presque tout le temps en conflit armé avec les pouvoirs voisins, catholiques – l'Empire Latin de Constantinople et la Hongrie – et orthodoxes – L'Empire Byzantin ou l'Empire Greque de Nicée, et en plan interne, la lutte pour le pouvoir au sein de la famille a été acerbe, réalité accentuée aussi du fait que parmi les 8 souverains d'origine blaque, 6 ont achevé leur règnes violement, éloignés du pouvoir ou assassinés par des proches parents (l'un aveugle – Boril Assen – et cinq – Assen, Pierre, Coloman I Assen, Michel Assen et Coloman II Assen – assassinés), l'un – Joannice Assen – est mort en conditions obscures, qui n'éliminent pas l'assassinat, et seulement un – Jean Assen II – est mort, avec certitude, de mort naturelle.

